

Nr 36

Jordbruksutskottets betänkande i anledning av motion om översyn av bestämmelserna om användning av djur för vetenskapliga experiment.

I motionen 1971: 78 av herr Henmark (fp) har hemställts att riksdagen beslutar att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och översyn beträffande gällande bestämmelser för användning av djur för vetenskaplig experimentverksamhet.

Utskottet har inhämtat yttranden över motionen från veterinärstyrelsen, statens veterinärmedicinska anstalt, statens bakteriologiska laboratorium, Karolinska institutet, statens medicinska forskningsråd, Nordiska samfundet mot plågsamma djurförsök, Nordiska samfundets stiftelse för vetenskaplig forskning utan djurförsök och Svenska djurskyddsföreningen. Se bilaga till detta utlåtande.

Vidare torde få anmälas, att till utskottet i förevarande sammanhang inkommit en skrift från Hundfrämjandet (22.4.1971).

Utskottet. I motionen anförs bl. a. att avsevärd tid förflutit sedan den senaste översynen gjordes av de regler som gäller användningen av djur för vetenskaplig forskning. Den vetenskapliga forskningen har under denna tid gjort stora framsteg. Därvid har bl. a. uttryckts tvivel på att försök med experimentdjur kan förväntas ge samma eller liknande utslag hos människor. Metoder har också utarbetats som enligt uppgift i vissa fall kan ersätta forskning med djurförsök. Motionären hemställer om översyn av gällande bestämmelser för användning av djur för vetenskapliga experiment.

De bestämmelser som huvudsakligen reglerar rätten att använda djur för vetenskapligt ändamål finns i djurskyddslagen och i en i anslutning härtill utfärdad kungörelse. Bestämmelserna innebär att djur ej utan veterinärstyrelsens tillstånd får användas för vetenskaplig forskning eller undervisning, sjukdomsdiagnos, framställning av läkemedel eller annat härmed jämförligt ändamål, därest användningen är förenad med operativt ingrepp, insprutning eller blodavtappning eller ock eljest medför ångest eller annat lidande för djuret. Kungl. Maj:t äger medge undantag från kravet på tillstånd. Undantag har medgivits bl. a. universitet, högskolor och vissa forskningsinstitut, laboratorier och sjukhus.

För alla institutioner och inrättningar som bedriver djurförsök gäller att den som använder apor, hundar, katter, hästar eller klövbärande djur

skall föra särskild journal dels över inköp av djuren, dels över åtgärderna.

Vidare finns föreskrifter om att innan operativt ingrepp av någon betydelse företas på varmblodigt djur, djuret såvitt möjligt skall bedövas. Om det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med ingreppet, får detta dock göras med ofullständig bedövning eller utan bedövning. I sådant fall skall, om det kan ske, smärtstillande eller lugnande medel användas.

Av de yttranden som utskottet inhämtat över motionen framgår bl. a. att praktiskt taget samtliga hörda myndigheter och forskningsinstitutioner ställer sig tveksamma eller avvisande till motionskravet på en översyn av gällande bestämmelser medan yrkandet tillstyrks av de övriga. I de statliga remissinstansernas yttranden framförs emellertid synpunkter på bl. a. behoven av ökad forskning på olika områden och av praktiska åtgärder i syfte att göra användningen av försöksdjur human och effektiv och att skapa större klarhet beträffande förutsättningarna för att i stället använda cellkulturmetoden.

Utskottet är medvetet om att användningen av försöksdjur är förknippad med svårlösta humana och etiska problem. Det synes också som om en viss tendens till ökad användning av försöksdjur nu kan iakttagas. Det finns alltså enligt utskottets mening anledning att ägna höhörande frågor stor uppmärksamhet, och utskottet finner motionens allmänna syfte att åstadkomma ett bättre skydd för djuren beaktansvärt. Det torde emellertid vara fullt klart att ett avbrytande av försöksdjursverksamheten med hänsyn främst till den medicinska forskningen f. n. inte kan komma i fråga. Utskottet vill vidare i likhet med statens medicinska forskningsråd och statens veterinärmedicinska anstalt hålla före att det f. n. knappast kan anses påkallat med en översyn av gällande bestämmelser. De vägar som i stället bör beträdas är enligt utskottets mening intensifierad forskning och praktiskt handlande. Utskottet vill härom anföra följande.

Inom statens medicinska forskningsråd finns sedan år 1965 en permanent kommitté, försöksdjursnämnden, som bl. a. arbetar för att sprida ökade kunskaper om försöksdjuren i syfte att deras vård och användning inom medicinsk forskning skall bli så human och samtidigt så effektiv som möjligt. Nämnden har vidare till uppgift att verka för uppfödning av kvalitativt goda försöksdjur. Planer föreligger att försöka få till stånd en statlig eller på annat sätt allmänt reglerad uppfödning av hundar och katter för experimentverksamhet. Det kan framhållas att ett förverkligande av dessa planer även skulle vara väl ägnat att råda bot på det ofta påtalade förhållandet att stulna hundar och katter säljs som försöksdjur. I detta sammanhang bör också nämnas att veterinärstyrelsen anfört, att styrelsen kommer att till Kungl. Maj:t inge en framställning om skärpta åtgärder i syfte att motverka oärlig åtkomst av försöksdjur.

Vad gäller möjligheterna att i forskningen utnyttja cellkulturer har statens veterinärmedicinska anstalt bl. a. anfört att särskilt inom virologi cellkulturen sedan flera decennier är standardmetod inom forskningen. Världen över görs dock kontinuerliga ansträngningar att i än högre grad arbeta med nämnda metod. Det råder emellertid bristande tillgång på lämpliga cellkulturer i Sverige. Anstalten understryker behovet av en cellbank och av att statsmakterna anvisar tillräckliga medel för forsknings- och utvecklingsarbete.

Enligt vad utskottet erfarit har under den senaste tiden tanken väckts på en åtgärd som synes vara av intresse för de i motionen aktualiserade frågorna. Vissa initiativ har nämligen tagits bland forskare till bildande av s. k. etiska kommittéer. Dessa kommittéer avses få till uppgift att från olika synpunkter pröva och ta ställning till planerade djurförsök.

Utskottet vill även erinra om att enligt beslut av årets riksdag en tjänst som försöksdjursveterinär vid statens veterinärmedicinska anstalt, vilken tjänst tidigare varit provisoriskt anordnad, fr. o. m. den 1 juli 1971 blir permanent. Härigenom torde en viss förstärkning kunna nås av kontrollen över försöksdjursverksamheten.

Utskottet får sammanfattningsvis anföra att, såvitt utskottet kunnat bedöma, försöksdjursverksamheten f. n. ägnas avsevärd uppmärksamhet. Diskussionen i hithörande frågor är livlig, och de vetenskapliga institutionerna och ansvariga myndigheterna synes beredda till fortsatta och intensifierade forskningsinsatser och till praktiska åtgärder, allt i syfte att förbättra försöksdjursstandarden och bereda försöksdjuren en human vård, att i möjligaste mån begränsa användningen av djur för experiment och att utveckla metoder, exempelvis cellkulturmetoden, som i vissa fall kan ersätta djurförsöken. Med hänvisning härtill och då utskottet, som i det föregående nämnts, inte anser sig böra biträda motionärens förslag om en utredning, får utskottet hemställa

att riksdagen lämnar motionen 1971: 78 utan åtgärd.

Stockholm den 18 maj 1971

På jordbruksutskottets vägnar

NILS G. HANSSON

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit: herrar Hansson i Skegrie (c), Mossberger (s), Persson i Skänninge (s), Antby (fp), Johanson i Västervik (s), Hedin (m), Magnusson i Grebbestad (s), fru Lindberg (s), herrar Larsson i Borrbj (c), Takman (vpk), fru Thorsson (s), fru Sundberg (m), fru Theorin (s), herr Persson i Heden (c) och fru Anér (fp).

Yttranden över motionen 1971: 78**Veterinärstyrelsen (23.4.1971)**

Veterinärstyrelsen avstyrker bifall till motionen och anför.

Kungl. Maj:ts kungörelse med vissa bestämmelser om användning av djur för vetenskapligt ändamål m. m. utkom i ändrad lydelse den 16 juni 1966 (nr 451). I kungörelsen gjordes då de ändringar och tillägg, som Kungl. Maj:t och riksdagen funnit värda att ta till vara ur djurskyddsutredningens betänkande. Utvecklingen av andra metoder, företrädesvis användandet av cellkulturer, i stället för djurförsök vid testning av nya läkemedel och vid produktion av sera och vacciner m. m. ansågs då inte ha framskridit så långt att användningen av försöksdjur kunde ifrågasättas. Under de få år som gått sedan dess har inte heller så stora framsteg gjorts i detta hänseende att anledning torde finnas ompröva bestämmelserna.

På grund av de kostnader och svårigheter av olika slag som är förbundna med anskaffande, förvaring och vård av försöksdjur kan knappast något tvivel råda om att inte forskare, vilkas forskning medger användning av andra testmetoder än levande djur, också övergår till dessa. Det är emellertid som tidigare antytts en svår missuppfattning när man tror att in vitro (i reagensglaset)-metoder helt kan användas som ersättning för levande djur. I själva verket kan en cellkulturmetod ytterligt sällan utesluta användningen av levande djur. Den kan däremot användas som ett komplement till sådana, varigenom användningen av försöksdjur kan nedbringas i viss utsträckning, något som forskarna som sagts ovan torde vara ytterst angelägna om.

Beträffande sådana fall där cellkulturer skulle kunna användas vid vaccin- och serumframställning bör framhållas den risk för smittspridning till människa, som kan föreligga genom att kulturerna tar upp tumörvirus, som kan fortleva och förökas vid en kontinuerlig cellodling.

Det torde vara felaktigt anta att inte en forskare vid planläggningen av sin forskning skaffar sig ingående kännedom om den i hans fall lämpligaste metodiken. Enligt vad veterinärstyrelsen under hand inhämtat från forskarhåll anser man där inte att tillräckligt underlag ännu finns för att utreda frågan om slopande av försöksdjursanvändningen.

Veterinärstyrelsen vill i detta sammanhang upplysa om att styrelsen efter att ha arbetat på utformandet av bestämmelser rörande större enhetlighet i journalföringen vid djurförsök och rörande skärpning av åtgärderna för att motverka oärlig åtkomst av försöksdjur funnit det nödvändigt inge framställning i ämnet till Kungl. Maj:t, vilket väntas kunna ske inom den närmaste tiden.

Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) (15.4.1971)

SVA uttalar en förhoppning om att man från statsmakternas sida skall ägna strävandena å ena sidan att utveckla användandet av cellkulturer och å andra sidan att i praktiskt handlande förbättra uppfödningen, skötseln, hälsotillståndet och anskaffningen av försöksdjuren allt större intresse. Detta synes, enligt SVA, i dagens läge långt viktigare än nya utredningar av problemets administrativa sida.

SVA anför vidare.

De huvudsakliga användningsområdena för försöksdjur är dels medicinsk (inkl. veterinärmedicinsk) och naturvetenskaplig forskning, dels som hjälpmedel i diagnostiken av sjukdomar hos människor och husdjur och i produktionen av bakteriologiska preparat. För mycket stora delar av dessa områden är användningen av försöksdjur inom överskådlig framtid nödvändig.

För SVA står det klart att det bland företrädare för ansvariga myndigheter, bland läkare och veterinärer på fältet och bland det stora flertalet av de forskare och övriga, som för sitt arbetes skull tvingas att använda sig av försöksdjur, råder den uppfattningen att man i gör-ligaste mån bör medverka till att så litet antal försöksdjur som möjligt användes. I vissa fall kan användandet av cellkulturer av vetenskapliga skäl vara ett föredra framför användandet av försöksdjur, dock utan att för den skull helt ersätta försöksdjursanvändandet. Inom särskilt virologin (såväl i forskning och diagnostik som i produktion av vacciner) är cellkulturen sedan flera decennier standardmetod, även om exempel finns på virus, som ännu ej kunnat adapteras till cellkultur. Inom hela detta fält försiggår emellertid världen över kontinuerliga ansträngningar att i än högre grad arbeta med cellkultur. I produktionen av virusvacciner har sålunda trenden sedan länge varit att från suspensioner av organ från experimentellt infekterade djur, ofta via vacciner beredda av äggadapterade virusstammar, komma över på vacciner beredda av virus odlad på cellkultur. Det råder emellertid bristande tillgång på sådana cellkulturer — vi skulle i Sverige sålunda gärna se att det funnes en cellbank. På den punkten synes det finnas anledning för statsmakterna att gripa in med medelsanvisning för forsknings- och utvecklingsarbete. Här finns större vinster att göra i motionens anda än genom den föreslagna utredningen med dess syftning mot nya administrativa system samtidigt som det gagnar forskningen.

SVA skulle vidare vilja peka på de insatser, som sedan mitten av 60-talet gjorts av medicinska forskningsrådets försöksdjursnämnd (sammansatt av ungefär hälften veterinärer och hälften läkare med prof. E. Bórány som ordf.). Denna nämnd har haft till uppgift att verka för uppfödning av kvalitativt goda försöksdjur, god hälso- och sjukvård bland försöksdjuren, statlig eller på annat sätt reglerad uppfödning och försäljning av försöksdjur, utbildning av djurvårdare och inte minst av forskare, m. m. Allt detta i det yttersta syftet att hålla den i och för sig ofrånkomliga försöksdjursskötseln på en kvalitativt sett hög nivå. Allt vad därigenom utträttats medverkar på många sätt till ett bättre djurskydd. Om statlig eller på annat sätt reglerad uppfödning av hundar och katter genom nämndens insatser småningom kan bli verklighet

(och detta är ingen omöjlighet), kommer det ofta uppdykande problemet med stulna hundar och katter att försvinna. Vid veterinärmedicinska anstalten finns en försöksdjursveterinär med uppgift att bedriva forsknings- och utvecklingsarbete och att bistå uppfödare och förbrukare av försöksdjur med råd och upplysningar. Allt fler veterinärer engageras i försöksdjurskötseln och utvecklingen går kontinuerligt mot allt större hänsynstagande till djurskyddstanken på detta område. Veterinärerna och den veterinärmedicinska forskningen känner liksom försöksdjursnämnden ett stort ansvar för denna utveckling.

Statens bakteriologiska laboratorium (SBL) (13.4.1971)

SBL tillstyrker en utredning med uppgift att överse de nu gällande bestämmelserna beträffande användning av djur för vetenskaplig försöksverksamhet och framhåller, att då utvecklingen går mycket fort på försöksdjursområdet, liksom på många andra områden, det är nödvändigt att bestämmelserna beträffande djur för vetenskaplig försöksverksamhet ständigt överses och därmed hålles aktuella. Vid användandet av försöksdjur, påpekar SBL, är det ett absolut krav att minsta möjliga obehag åsamkas djuret. Det är därför av stor vikt att alla användare av dessa djur är väl förtrogna med de djur de använder och med den teknik varmed de behandlar djuret.

Karolinska institutet (1.4.1971)

Med hänvisning till nedanstående anför medicinska fakulteten att ingenting i problemen rörande användning av djur för vetenskaplig experimentverksamhet under de senaste åren förändrats i sådan utsträckning att en översyn av gällande bestämmelser synes motiverad.

Vad beträffar uppfattningen att under senare tid nya rön gjorts, som medfört en ändrad syn på djurförsökens värde för medicinsk forskning får medicinska fakulteten framföra följande synpunkter.

Många intressanta resultat har utan tvekan framkommit i experimentella studier på enkla celler eller cellkulturer. Dessa resultat har emellertid i första hand allmänbiologiskt intresse och har föga direkt anknytning till problem inom medicinen eller läkemedelsforskningen. På sistnämnda området har under de senaste åren kraven på experimentella studier på djur snarare ökat än minskat. Sedan 1966 har sålunda allt flera länder, i avsikt att försöka nedbringa riskerna för biverkningar på människor, genomgående ökat kraven på omfattande djurförsök innan ett nytt läkemedel godkänns för tillförsel till människa. Detta gäller inte bara exempelvis i U. S. A. och England, utan framgår även tydligt av de bestämmelser som här i landet utfärdats av socialstyrelsen. Kraven på omfattande djurförsök har formulerats av den samlade expertisen inom området farmakologi och inom klinisk-medicinsk forskning. Tankar att djurförsök skulle kunna ersättas med prov på enkla system, som t. ex. celler i vävnadskultur, framförs som regel endast av biologer, som saknar kännedom om och erfarenhet av medicinska problemställningar.

Det är för medicinska forskare välkänt, att djurförsökens relevans

för människan ständigt måste ifrågasättas och bestämmas. Man äger nu en mycket omfattande kunskap om dessa problem. Det är också känt att det föreligger avsevärda skillnader inte bara mellan djur (även apor) och människor utan också mellan olika mänskliga individer. Det är emellertid även känt, att i vissa avseenden exempelvis ett marsvin är så likt en människa, att prov på dessa djur har ett stort värde, om man bl. a. vill bestämma, vilken av 10 syntetiserade kemiska föreningar som i första hand bör prövas på människa. Det kan förslagsvis gälla att bestämma, vilken substans som på människa med astma kan förväntas ge den bästa lindringen med minsta biverkningar i form av hjärtklappning. Det är självklart att problem av denna art knappast kan studeras på isolerade celler. Det bör också framhållas, att det ur etisk synpunkt knappast kan anses vara försvarbart att pröva alla 10 substanserna i detta exempel direkt på människa.

Utnyttjandet av djur för vetenskaplig experimentverksamhet är icke begränsat till läkemedelsforskning eller utredning av orsakerna till biverkningar av läkemedel hos människa. Bland exempel på andra områden, där användningen av försöksdjur knappast kan förväntas minska, kan experimentell kirurgi nämnas. Olika former av inplanterbara anordningar (konstgjorda leder, hjärtklaffar, impulsgivare för hjärtat etc.) måste ofta utprovas på försöksdjur, innan de inopereras på människa. Att inplantera nya anordningar på sjuka människor innan en noggrann utprovning skett på djur, kan knappast anses vara etiskt försvarbart.

Det är fakultetens uppfattning, att i själva grundfrågan rörande nödvändigheten att kunna bedriva djurexperimentell forskning ingenting väsentligt förändrats, som motiverar ändrade bestämmelser.

I herr Henmarks motion framskyntar genom hänvisning till tidigare motioner och interpellationer att problemen i samband med anskaffning av försöksdjur möjligen också är faktorer, som kan motivera en översyn av bestämmelserna. Det är fakultetens uppfattning, att gällande bestämmelser ger möjlighet till god insyn för berörda myndigheter och rimligt hänsynstagande till allmänhetens intresse att kunna eftersöka ev. försvunna husdjur.

Statens medicinska forskningsråd (28.4.1971)

Forskningsrådet finner, med hänsyn till det livliga arbete som pågår inom området, det inte vara motiverat att nu företaga någon översyn beträffande gällande bestämmelser för användningen av djur för vetenskaplig experimentverksamhet. Forskningsrådet anför därvid.

Inledningsvis vill statens medicinska forskningsråd fastslå, att under överskådlig framtid försöksdjur kommer att vara av ytterst stor betydelse för utveckling och provning av nya läkemedel, för toxicitetsprovning, cancerforskning, studium av miljögifter, utarbetande av nya kirurgiska metoder, experimentell psykologi, vaccinproduktion och många fler ändamål. Det finns ingen grund för antagandet att försöksdjur kommer att kunna ersättas av vävnadsodlingar, encelliga organismer, växter eller allra minst, vilket faktiskt nämnts, datorer. Det skulle i så fall bli omöjligt att kunna studera blodtryckets reglering utan tillgång till en hel organism, för att bara ta ett av medicinens många viktiga arbetsområden.

Den av motionären citerade uppfattningen att djurförsök inte skulle vara av värde "som vägledning för människokroppens fysiologiska och psykologiska reaktioner" är felaktig. I det alldeles övervägande antalet fall överensstämmer djurkroppens och människokroppens reaktioner och antalet potentiala läkemedel som på grund av giftighet hos försöksdjuren aldrig har släppts fram till prov på människa torde kunna räknas i 10 000-tal. Inom detta fält krävs dock ytterligare forskning rörande likheter och olikheter mellan människans och försöksdjurens reaktioner. Likaledes behövs en allmänt ökad kunskap om försöksdjuren för att deras vård och användning inom medicinsk forskning skall bli så human och samtidigt effektiv som möjligt. Medicinska forskningsrådet har därför sedan 1965 haft en permanent kommitté, försöksdjursnämnden, som arbetar med dessa frågor bl. a. genom utbildning av såväl teknisk personal som forskare. Genom sådan utbildning främjas inte bara den medicinska forskningen utan även djurskyddssynpunkterna och många försöksdjurs liv sparas genom att onödiga och dåligt planerade försök förebyggs.

Minst lika viktigt som ovanstående är det arbete, som nedläggs på förbättring av försöksdjurens kvalitet och levnadsförhållanden av försöksdjurskonsulenten på universitetskanslersämbetet, försöksdjursveterinären på statens veterinärmedicinska anstalt och försöksdjursassistenterna vid lärosätena.

Nordiska samfundet mot plågsamma djurförsök (13.4.1971)

Samfundet lämnar uppgifter om vissa fall av experiment med djur och anför härutinnan i huvudsak följande.

Bränning av rakade kaniner med brännjärn, upphettat till 90 grader, har utförts på Allm. sjukhuset, Malmö. — För den svårast brända gruppen varade bränningen 17—20 minuter. Under själva bränningen var djuren bedövade med eter. Efter uppvaknandet levde somliga flera dygn och fick således uthärda alla smärtorna, tills döden befriade dem. Intet nämns om att smärtstillande medel gavs under den tid djuren levde efter uppvaknandet. Verkningarna av bränningen var så intensiva att flera djur kom i chocktillstånd, trots bedövningen. (Ur *Acta Chirurgica Scandinavica*, årg. 1962. — Sid. 159—70.)

Försök att dränka hundar. Docent (numera professor) Åke Senning redogör i nedanstående citat för sina försök att dränka hundar.

"... Jag har gjort försök att dränka hundar genom att hälla vatten i halsen på dem, men det har inte alls lyckats. Så snart det kom något vatten i halsen på dem, slöt de glottis (springan mell. stämbanden) och höll den slutet ända tills de, starkt cyanotiska (blå, syns på blodet) tog några ordentliga andetag och aspirerade vattnet (drog ner det i lungorna). Därefter syntes vattnet gå över i blodbanan och de fick mycket snabbt hämolys (blodkropparna löses upp) och sedan fanns där ingenting mer att göra åt dem."

Krossning av försöksdjurens ben. — Docent A. Hult framkallar bindvävsjukdomar hos kaniner och råttor genom att använda giftet i luktärtsfrön, omtalas i Göteborgs Tidningen 13/7 -64. "Dessa sjukdomar medför bl. a. nybildning av ben liknande den, som sker vid vanlig läkning av benbrott. — Försöken med giftet bedrivs parallellt med den proportionellt största metoden, nämligen att framkalla frakturer (ben-

brott) på försöksdjuren." — Fraktur framkallas genom krossandet av ben. Även om detta sker under bedövning, inser man plågornas intensitet efter uppvaknandet.

Krockexperiment på kaniner i Finland. — En typ av experiment innebar, att djuret lades på rygg efter att ha bedövats. En mässingscylin-der fick sedan falla mot djurets bröst för att åstadkomma skador (bl. a. krossning). — Sammanlagt användes 157 kaniner. Skadorna var så svåra, att av 100 djur överlevde endast 49. — 11 dog inom 10 minuter, 9 inom en timma. Andra levde från några dagar till 15 veckor. — Obduktionen visade bl. a. att lungorna skadats och innehöll blod. I ett fall hade innerväggen brustit i stora kroppspulsådern. — Vid ett annat experiment fastsattes djuret i en låda, som fick falla ned mot ett järnrör. Den första kaninen skadades 7 gånger innan den dog. — Intet sägs om smärtstillande medel under den tid ett antal djur överlevde efter att bedövningen upphört. — Samma slags experiment utförs i mängd i USA. (Ur Acta Chirurgica Scandinavica, suppl. 380. — Helsingfors 1967.)

Testning av de oerhörda mängder läkemedel som produceras varje år kräver ett mycket stort antal djur. Dessa kan ej bedövas, ty bedövningsmedel tillsammans med läkemedel skulle ge upphov till felaktiga slutsatser. Vilka lidanden som blir följden framgår av följande uttalande av en forskare till Göteborgs Tidningen 12/3 -67: "Det finns kolleger, som måste gå ut och kråkas, när de ser hur djuren lider."

Sex-experiment på djur utförs bl. a. av docent K. Larsson, Göteborg.

Avsikten är att finna luktens betydelse för könsdriften. Sedan vivi-sektorn förstört mössens luktorgan blir djuren nästan helt impotenta. Så var emellertid ej fallet sedan han gjort dem blinda. — Docenten hoppas att tillsammans med dr L. Heimer få fortsätta dessa experiment i Amerika, men då på apor. (Expressen 22/10 -67)

Avgörande för vad man kan tillåta sig ifråga om plågsam behandling av försöksdjur är först och sist gällande lagstiftning. I princip tillåter denna, att djur får utsättas för hur svårt och hur långvarigt lidande som helst, blott det kan anses gagna vetenskapen. Försöksdjuren är fullkomligt rättslösa. För dem finns ingen barmhärtighet när vetenskapen så kräver.

Samfundet anför vidare kritik emot bl. a. djurhållningen, burarnas beskaffenhet och tillsynen över djuren. Det hävdas vidare att djurförsök ofta är vilseledande. Betydelsen av lekmaninflytande i hithörande frågor understryks. Samfundet vänder sig vidare emot användningen av levande djur i skolundervisningen. Avslutningsvis ställer samfundet följande krav:

att plågsamma djurförsök förbjuds i lag;

att en försöksdjursombudsman tillsättes med uppgift att särskilt övervaka djurförsöksverksamheten samt med rätt att vidtaga åtgärder, som av denna övervakning kan anses påkallade;

att tillräckliga anslag beviljas, så att försöksdjuren kommer att er-hålla bästa möjliga vård och behandling, samt att de snarast befrias

från *allt onödigt* lidande, som orsakas av njugghet i fråga om ekonomiska överväganden;

att djur som används inom försvaret erhåller samma skydd som andra djur;

att experiment på djur ej får komma till användning i undervisnings- eller demonstrationssyfte vid våra skolor samt

att ansträngningar görs för att finna forskningsmetoder, som icke grundas på djurförsök.

Nordiska samfundets stiftelse för vetenskaplig forskning utan djurförsök (13.4.1971)

Stiftelsen anför synpunkter på djurförsöksverksamheten som i princip i allt väsentligt överensstämmer med vad samfundet anför. Stiftelsen understryker särskilt att ansträngningar måste göras för att komma fram till andra metoder. Stiftelsen förklarar att vissa krav bör tillgodoses utan dröjsmål och anför härom följande.

1. Utredning för att bringa klarhet ifråga om följande:

A. Vilka forskare tillämpar respektive arbetar med vidareutvecklande av nämnda metoder?

B. För vilka ändamål används redan alternativa metoder, och vilka forskningsobjekt bearbetas i syfte att utvidga användningsområdet?

2. Upprättandet av en dokumentcentral för insamlande och bearbetande av allt tillgängligt material rörande dessa metoder. — Beträffande punkterna 1 och 2 avses givetvis svenska förhållanden. Dock bör framhållas att dokumentcentraler upprättas i andra länder, varvid man självklart avser även framtida internationellt utbyte.

3. Utredning beträffande fördelningen av de anslag som nu ges i Sverige dels till biologisk och medicinsk forskning, baserad på djurförsök i vanlig ordning, dels till sådan forskning, som använder sig av alternativa metoder.

4. Förbud mot varje användning av djur för vetenskapligt ändamål, då likvärdigt eller bättre resultat kan erhållas genom att alternativa metoder kommer till användning.

Det är av många olika skäl ytterst betydelsefullt att den i riksdagsmotionen begärda utredningen kommer till stånd och blir så omfattande som sakens vikt kräver. Detta skulle dessutom utgöra ett bevis för att ansträngningar verkligen görs i syfte att undersöka möjligheterna till alternativa metoder.

Sist men icke minst må följande framhållas. Det finns ett mycket stort antal människor, för vilka vetenskapen om de plågsamma djurförsöken innebär ett ständigt lidande. Dessa människors antal ökar ständigt. En utredning, som ledde fram till, att nya vägar beträddes inom biologisk och medicinsk forskning, skulle medföra ökat förtroende och skapa en mer positiv inställning till medicinsk forskning. Detta gäller inte bara djurskyddarna utan alla humant inställda människor.

Svenska Djurskyddsföreningen (14.4.1971)

Djurskyddsföreningen tillstyrker motionen och anför.

Svenska Djurskyddsföreningen och dess medlemsföreningar tar i princip avstånd från alla djurförsök som innebär lidande för djuren.

Då emellertid föreningen icke anser sig kunna ta ansvar för att yrka förbud för en verksamhet som av medicinsk och veterinärmedicinsk expertis anses nödvändig för att rädda människors och djurs liv, är det föreningarnas strävan att medverka till att försöksdjuren icke åsamkas onödigt lidande före, under och efter försöken.

Det är föreningarnas förhoppning att vetenskapen en dag skall nå fram till metoder som kan ersätta forskning med djurförsök och de är beredda att efter förmåga bidra till en sådan utveckling. Denna önskade utveckling synes dock ännu vara avlägsen — det har tvärtom kunnat konstateras att antalet förbrukade försöksdjur vid våra vetenskapliga institutioner ständigt ökar. Detta förhållande gör att kraven på kontroll av vetenskapliga djurförsök måste skärpas.

De krav som i första hand måste tillgodoses är:

1. Endast sådana djurförsök som av institutionschef bedöms såom *oundgängligen nödvändiga* skall få förekomma.

Djurförsök i utbildningssyfte skall ske i minsta möjliga omfattning och alltid under sakkunnig ledning.

2. Minst tio dagar skall ha förflutit mellan försöksdjurens ankomst till institution och deras användande vid försök. Under denna tid skall de hållas i hygieniska och väl tilltagna förvaringsutrymmen och erhålla omsorgsfull utfodring och vård.

3. Inga smärtsamma försök skall få utföras utan narkos. Efter försöket skall försöksdjuret omedelbart avlivas på ett snabbt och smärtfritt sätt.

4. Det skall vid ansvar åligga institution att tillse att inga på olaga sätt åtkomna djur tas emot och används vid försök.

Följande kommentar till punkt 4 torde vara berättigad: I en skrivelse av den 4 maj 1964 begärde Svenska Djurskyddsföreningen av JO besked huruvida institutions inköp och användning av stulna katter vore att betraktas som häleri. JO svarade bl. a.:

"I anledning av vad djurskyddsföreningen anfört vill jag framhålla att vetenskapliga institutioners befattningshavare självfallet icke intaga någon särställning i straffrättsligt hänseende i förhållande till andra vid köp av något som frånhänts någon brott."

Detta innebär att en institution inte skall kunna undgå åtal för häleri genom att hävda ovetskap om att inköpta djur stulits av försäljaren. Då institutionerna enligt egen uppgift är väl medvetna om att levererade försöksdjur kan vara på olaga sätt åtkomna kan begreppet "i god tro" knappast äga tillämpning. Det åligger institution i lika hög grad som enskild person att övertyga sig om att det som inköpts icke är tjuvgods.

Att detta förhållande tyvärr icke tycks stå klart för vissa vetenskapliga institutioner framgår bl. a. av en artikel i Aftonbladet av den 6 april 1971 om djurplågeri vid transport av stulna tamkatter från Lund till Statens veterinärmedicinska anstalt i Stockholm. Tidningen skriver:

"På veterinärmedicinska institutet anser man sig oskyldig till det in-

träffade. Om tamkatterna var stulna eller ej anser de sig inte ha skyldighet att skaffa sig kunskap om.”

Svenska Djurskyddsföreningen anser sig därför icke behöva föreslå någon bestämmelse som omöjliggör institutionernas inköp av olaga åtkomna försöksdjur utan endast skärpt och effektivare kontroll av att institutionerna följer de bestämmelser som redan finns.

Enligt Svenska Djurskyddsföreningens uppfattning existerar i stort sett de lagar och bestämmelser som, om de efterföljdes, skulle omöjliggöra rådande missförhållanden vid vetenskapliga djurförsök. Vad som däremot saknas är en effektiv kontroll av att dessa lagar strikt efterföljas. Då alla försök att åstadkomma lekmannainsyn i de vetenskapliga institutionernas försöksverksamhet med djur hittills icke lett till något resultat är det föreningens åsikt att Veterinärstyrelsen, länsveterinärerna och hälsovårdsnämnderna såsom nu är fallet skall svara för denna kontroll. En förutsättning för att kontrollen skall kunna utövas så effektivt och i den omfattning som erfordras för att rådande missförhållanden skall elimineras är enligt föreningens uppfattning att tillräckliga personella och ekonomiska resurser ställs till Veterinärstyrelsens och hälsovårdsnämndernas förfogande.